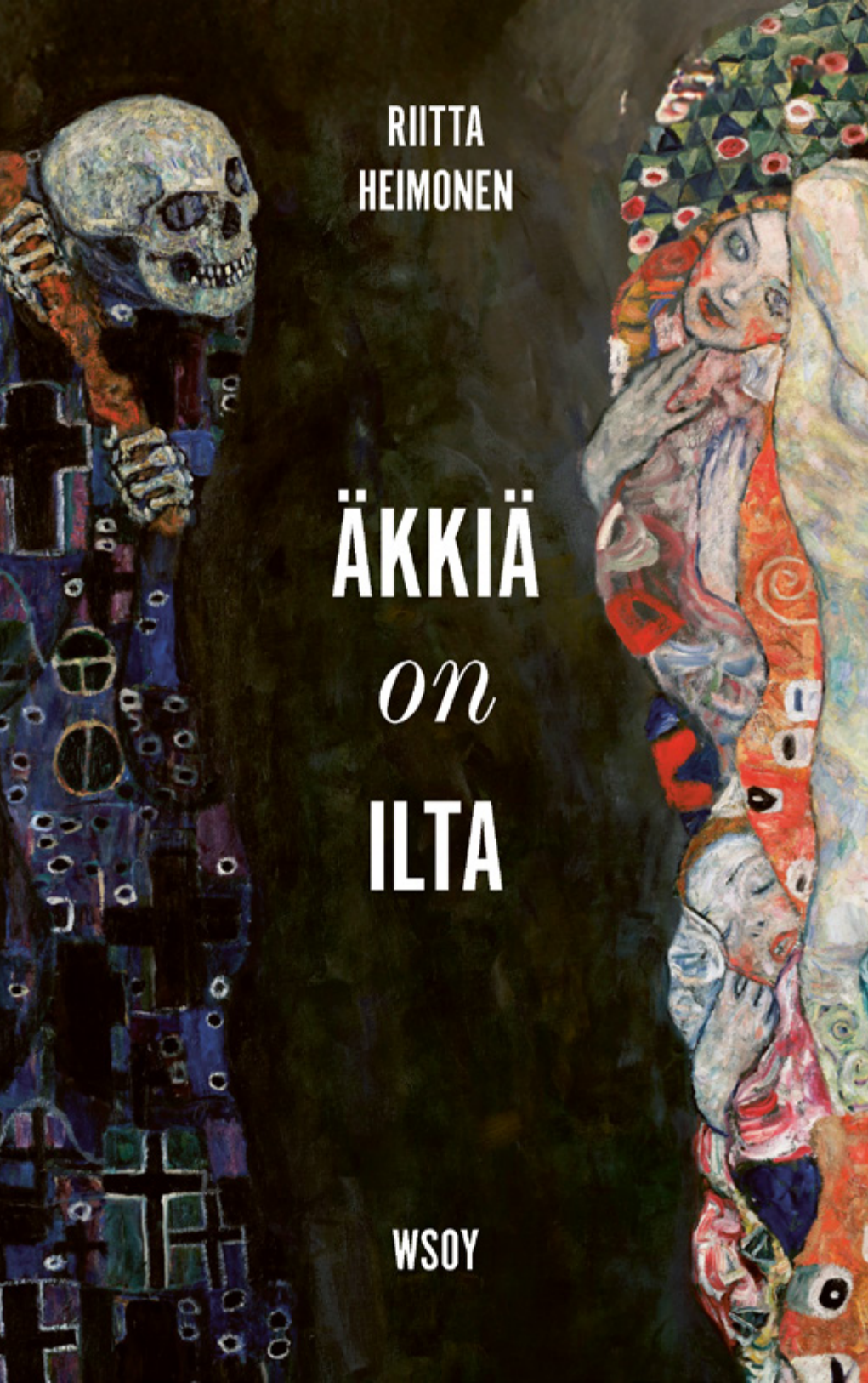




RIITTA
HEIMONEN

ÄKKIÄ
on
ILTA

WSOY

Riitta Heimonen

ÄKKIÄ ON ILTA



WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

Kursivoidut sitaatit sivuilla 7, 43, 97, 121 ja 177 ovat Anni Swanin sadusta
»Tyttö ja kuolema» teoksesta *Anni Swanin sadut*. WSOY 1957. Viides painos.



1. painos

© Riitta Heimonen ja WSOY 2025
Werner Söderström Osakeyhtiö
Lönnotinkatu 18 A, 00120 Helsinki
ISBN 978-951-0-51704-8
Painettu EU:ssa

Tuoteturvallisuuteen liittyvät tiedustelut: tuotevastuu@wsoy.fi

Liisa raotti ovea ja nyökkäsi laupeudensisarelle, joka istui äidin vuoteen ääressä.

»Nyt minä lähden.»

Laupeudensisar nousi paikaltaan ja tuli ovelle.

»Menetkö, lapsi, sittenkin tanssiaisiin, vaikka äitisi on sairas?»

»Kyllä», sanoi Liisa. »Äiti lupasi, että saan tehdä niin kuin sydämeni käskee, ja niin isäkin sanoi.»

Laupeudensisar näytti murheelliselta.

»Lapsi, lapsi, käskeekö sydämesi sinua tanssimaan, kun äitisi henki on vaarassa?»

Liisan silmiin tulvahtivat kyyneleet.

»Sinä paha sisar, miksi peloittelet minua? Äiti ei siitä tule sairaammaksi, jos minä hiukan tanssin. Enkä minä viivy kauan. Hetkisen vain, pienen hetken.» Ja Liisa lähti.

Ilta lipoo yötä, ja asemalaituri täyttyy junantuomista. Helka päättää kävellä kotiin. Pian, pian, hän toistaa eikä hetkeen kuule muuta.

Kaksikymmenluvun kerrostalot reunustavat kadun vasenta laitaa, oikealla vartioivat puiston vankat lehmukset ja hevoskastanjat. Katu päättyy mereen.

Vaikka Helka ei näe merta, hän tuntee sen. Meri on yksi niistä syistä, joiden takia hän muutti kaupunkiin. Meren takana on mahdollisuuksien maailma. Hänellä on vaihtoehtoja.

Juuri kun Helka kaivaa avaimia laukustaan, puhelin soi. Joko taas? Hän ei vastaa vaan laittaa puhelimen äänettömälle.

Avain kiertyy lukossa, vihdoinkin kotona. Hän saa riisua takkinsa ja vapauttaa viikonlopun aikana kerääntyneestä kireydestä päällimmäisen langan. Viikon varrella kerä alkaisi purkautua.

Eteinen on pieni yhden naisen kääntöpaikka. Vessan oven mahtuu juuri ja juuri avaamaan niin, ettei hontelo wieniläisnaulakko kaadu kumoon.

Hän löysi sen osto- ja myyntiliikkeen takahuoneesta, hieroi kauppoja tovin, ja sai sen lopulta halpaan hintaan. Helka sytyttää olohuoneen kattolampun ja lepuuttaa silmiään. Alkovin paksut samettiverhot kiiltävät, ikkuna antaa puistoon päin.

Seinällä on pari grafiikanlehteä, himmeää valoa hohtavat sipulit ja hämyisä sisätilakuva. Hän vaeltaa usein töiden tunnelmassa, niiden hiljaisuus on osa häntä. Onneksi työt jäivät hänelle avioerossa, eikä Inari halunnut niitä mukaansa, kun muutti omilleen.

Tämä on minun kotini, hän toistaa. Itse ostetut, itse valitut vanhat huonekalut, joiden kautta hän tuntee ajan kerrokset. Se ei ole hänen menneisyyttään, vaan joidenkin toisten, niistä ei tarvitse tietää enempää, riittää että takana on aikaa, vuosia, elämää.

Kun kodissa on niukat neliöt, on huonekalujen ympärillä oltava tilaa. Se luo avaruuden illuusion. Sänkyyn ja vuodesohvaan hän satsasi ja osti ne uutena. Sen verran hän antoi käytännöllisyydelle periksi.

Olohuoneen vieressä on keittiö, jossa on viime aikoina ollut hiljaista. Helka ei ole jaksanut kutsua ketään luokseen kahville, ei edes iltateelle. Yksin syöminen on ikävää, mutta kaikkeen tottuu.

Keittiössä on kirjahylly.

– Ai, sulla on kirjahylly keittiössä, Kaius-serkku sanoi, kun tuli ensi kertaa käymään.

– Eikö saisi? Maikki-ystävä pelasti sen minulle roskalavalta filosofian laitoksen pihalta.

Kaius kumarsi kirjahyllyä käsi sydämellään, niin että Helkalta pääsi nauru.

Jalkoja ja selkää särkee. Hän ei jaksaa muuta kuin kellahtaa alkovin vuoteeseen, kaivautua peitteiden alle ja toivoa, että uni tulisi pian.

Olisi pitänyt soittaa äidille takaisin.

Sukassa on reikä vasemman isovarpaan kohdalla. Se hiertää, on kasvamaan päin. Puhelun odottaminen tuntuu päivystämiseltä, vaikka Helka voisi rentoutua. Hän on juuri tullut töistä ja ojentanut jalkansa sohvalle. Levottomuus saa hänet nousemaan, hän nojaa ikkunalautaan ja antaa katseensa vaeltaa.

Puistossa kihisevät iltapäivän tiiviit tunnit, kun vanhemmat ovat tulleet hakemaan lapsiaan. Pikkuiset säntäilevät sinne tänne ja syöksyvät vuorotellen portille, kun se avautuu.

Puhelin soi, Helka säpsähtää, sillä soittoaäni on ehdollistunut hätätilaan. Kello on viisi minuuttia vaille neljä. Tämä lienee päivän viimeinen puhelu, jolle on annettu lyhyt suoritus aika.

Helka oli jättänyt soittopyynnön, kun tukea oli odotettu neljä kuukautta.

– Omaishoidon tukea ei ole voitu maksaa, kun tälle momentille osoitetut rahat ovat loppuneet. Näin käy usein budjettivuoden lopussa, terävä naisääni toteaa.

– Milloin tilanne korjaantuu?

Virkailija arvelee tammikuun alkua. Samalla hän osoittaa epäilyksensä, kuinka vanha ihminen jaksaa hoitaa toista, ja vielä muistisairasta.

Helka vakuuttaa, että äidin hoitaminen on isälle kunniasia. Virkanainen vaikenee, roolin paino on vahva.

Yhtä tyhjän kanssa. Isälle ei ole tarjottu omaishoitoon liittyvää lääkärintarkastusta, muistisairauksiin liittyvästä neuvonnasta puhumattakaan.

Entä jos omaishoidon tukea ei maksettaisi lainkaan? Isä hoitaisi äitiä joka tapauksessa, ja loppuun asti.

Helka sulkee silmänsä ja kertoo työvuorojaan. Tulevaa viikkoa rytmittää toinen arkivapaa ja lauantaivuoro. Nelipäiväinen

työviikko antaa väljyyttä mutta ei poista alakuloa. Kuin olisi kadoksissa itseltään eikä löytäisi enää takaisin.

Katse hipaisee olohuoneen pöytää, jolle hän on koonnut tulosteita vanhoista seminaareista ja muutaman kirjan. Hän kääntää katseensa muualle ja huokaisee.

Samassa äiti soittaa. Se on jo kolmas puhelu samana päivänä. Töissä Helka ei voi vastata mutta soittaa aina tauolla takaisin.

– Saara on kadonnut. En saa kiinni, vaikka kuinka soittaisin.

*

Saara, oi ihana Saara.

Helka oli heittänyt laukkunsa eteiseen. Hameen helma heilahti. Toinen polvisukka oli tottelematon, se oli valunut nilkkaan. Äidin tekemä villatakki roikkui käsipuolella, toisessa oli rulla kouluvuoden aikana tehtyjä piirustuksia.

Olohuoneesta kuului naurua. Helka avasi oven ja kurkisti sisään. Äiti ja Saara-täti olivat vetäneet matot rullalle, työntäneet nojatuolit ja sohvapöydän seinän vierustalle. Hoikina ja kapeissa hameissaan he näyttivät kuin naistenlehdistä leikatuilta. Saara oli melkein kuin Barbie. Helkan koulutoverilla oli sellainen, hän oli saanut pitää sitä kädessään.

Äiti opetti pikkusiskoaan tanssimaan tangoa. Hän vei. He olivat tikahtua nauruun. Saaran jalat olivat liian nopeat, väliaseleet rikkoivat rytmin. Saara osasi jivet, twistin ja rockin, mutta tangoon hän kompastui.

Helka seisoi ovella tovin, ennen kuin naiset huomasivat hänet. Äiti otti häntä kädestä ja veti mukaansa keskilattialle.

– Nyt on Saaran vuoro opettaa meille twistiä!

Saara hyräili ja tapaili sanoja, *let's twist again*, taustalla rallatti radio. Hänen äänensä soi tummana, lantio vatkasi, polvet taipuivat ja kädet heiluivat. Hän oli villi tuuli, jonka kyytiin Helka hyppäsi, äitikin, he nauroivat, ja aurinko tanssi heidän kanssaan, se oli hypännyt olohuoneeseen ja pyöri valopallona heidän välissään.

Laulun sanat olivat yhtä aikaa pehmeitä, vaikeita ja kutsuvia, englantia. Sitä Helkakin halusi oppia.

Lopulta Saara istui huohottaen lattialle, ojensi selkensä ja veti Helkan ja äidin mukanaan. Helka tunsu, kuinka verisuonissa kohisi, sykki ja soi. Hän oli lämmin, ja jokin hunajainen kulki edestakaisin, ylös ja alas. Aurinko leikki katossa, ja iltaan oli vielä aikaa.

Äiti, Saara ja Helka. Siihen ei mahtunut ketään muuta. Se oli ehjä ympyrä, ja isä oli vielä pitkään työmatkalla.

Saara jäi yöksi. Helka painautui hänen viereensä lattialle tehdylle siskonpedille.

*

– Sano nyt sille, että Saara on kuollut. Se ei usko minua, ei sitten millään, isä sanoo. Hän on temmannut puhelimen äidin kädestä.

Äiti rauhoittuu pian, kun Helka juttelee hänen kanssaan.

– Olenko minä niin sekaisin, että en muista Saaran kuolemaa?

Illalla isä taas soittaa.

– Sano nyt sille jotain. Se on niin hirveen vihainen, huutaa vaan.

Saaraa on surtu pitkään yhdessä ja erikseen, ja nyt se taas alkaa.

Helka selittää kärsivällisesti ties monettako kertaa, että Saara kuoli kiirastorstaina viisitoista vuotta sitten.

– Numerotiedustelun työtöillä ei ole taivaallisia yhteystietoja, isä huikkaa väliin.

Tilanne rauhoittuu hetkeksi. Helka laittaa puhelimen äänettömälle. Entä jos vanhuksille tapahtuu jotain? Soittavat ensiksi hänelle. On pakko pitää puhelinta auki.

Äiti juuttuu kiinni kaipaukseen. Isä hikeentyy, kun järkipuhe ei auta. Hän pakkaa äidin autoon ja ajaa hautausmaalle. Vakaasti he kävelevät kohti Saaran hautaa. Hautausmaalla äiti aina vakavoituu. Kasvoille lankeavat varjot lyhyestäkin vierailusta.

– Katso nyt, mitä tässä lukee. Saara Marjatta on kuollut huhtikuun toisena viisitoista vuotta sitten.

Isä ottaa vielä varmuuden vuoksi kännykkäkameralla valokuvan. Sitä hän sitten näyttää, kun äiti alkaa taas puhua Saarasta, eikä hän jaksa selittää. Hautakivi saa puhua. Isä tulee näyttämään kuvan yhä uudestaan ja uudestaan.

Mutta metodi ei toimi.

Äiti yrittää epätoivoisesti tavoittaa sisartaan. Hän soittaa numerotiedusteluun, kun silmä välttää, mutta *tälle henkilölle ei valitettavasti löydy yhteystietoja*. Ei taaskaan. Puhelinlasku kasvaa, eikä numerotiedusteluun saa soitonestoa.

Isä kirjoittaa lapulle sanat *Saara on kuollut* näyttääkseen sitä tiukassa paikassa, kun ei jaksa toistaa samaa asiaa. Äiti löytää lapun keittiön sivupöydältä isän kauppareissun aikana.

Juuri, kun Helka on noussut työpäivän jälkeen ratikkaan, äiti soittaa. Ratikka on täysi, ja Helka kuulee vaivoin äidin hauraan äänen.

Helka on nyreä, työpäivä oli ollut kiireinen. Yleensä hän

juttelee niitä näitä asiakkaiden kanssa, ja joskus lyhytkin kohtaaminen voi olla merkityksellinen.

Joillakin ihmisillä on kyky luovuttaa ympäristöön myö-
täsyntyistä lämpöään. Se tarttuu häneen kuin imupaperiin.
Tänään asiakkaat olivat harvinaisen tymeitä, eikä hän jak-
sanut edes yrittää pitää yllä hyvää mieltä yhtään enempää
kuin oli tarpeen.

Helka pitää puhelinta tiukasti ja painaa sormeaan vasenta
korvaansa vasten, jotta se sulkisi pois ympäristön äänet.

– Saara on kuollut, ja minulle kerrotaan siitä vasta nyt
yhdellä vaivaisella paperilapulla, äiti pauhaa.

Helka puhuu lempeästi kuin terapeutillisen armolahjan
saaneena. Äänensävy ratkaisee samoin kuin lapselle, eläi-
melle tai viranomaiselle puhuttaessa. Äiti rauhoittuu.

Jälkeenpäin Helka ihmettelee, mistä hän sai ääneensä rau-
han. Kai se tulee selkärangasta.

*

Kun aamun ensimmäinen valonsäie työntää kapeaa sor-
meaan sälekaihdinten välistä, Helka tarkistaa, että puhelin
on äänettömällä. Sen luvan hän on itselleen antanut.

Helka menee ratikalla keskustaan. Kaupunkiin juuri
muutettuaan hänellä oli tapana ajaa vapaapäivinä ratikalla
ympäri kaupunkia, matkata reitiltä toiselle. Astua välillä pois
vieraalla pysäkillä ja kävellä halki puistojen ja tuntematto-
mien katujen ja kuvitella olevansa matkalla. Siinä oli hänen
vapautensa.

Tavaratalon naistenosastolla Helka suuntaa kohti alus-
vaatteita. Hän hypistelee niitä ja antaa kätensä liukua pitkin
silkinpehmeiden liivien pintaa. Kun sopiva kuppikoko on

löytynyt, hän etsii kaikkein kauneimmat aluspöksyt, mitkä löytää. Molemmissa kulkee sama hillitty puuterin sävy. Puhdas valkoinen tuntuu kovalta.

Alusvaatteiden ja uimapukujen sovittaminen on yleensä kiusallista. Tällä kertaa se tuottaa uudenlaista mielihyvää. Hän ei ole enää nuori, ei edes keski-ikäinen. Vatsa on alkanut elää omaa elämäänsä. Se on venynyt ja taittunut kaksin kerroin laskoksena housun yläreunan päälle.

Kudokset venyvät ikääntyessä, niin käy useimmille. Rinnat ovat ryhdikkäät, eivät liian isot eivätkä pienet, eikä reisiin ole kertynyt selluliittia. Se lienee geeniperimän ja voimistelun tulosta.

Liivit istuvat napakasti. Rintojen alla ja kaulalla tuoksahtaa sekoitus myskiä ja basilikaa, ruusua, bergamottia ja jasmiinia. Hänestä on vitsikästä, että hajuveden nimi 4711 viittaa suuren sairaalan puhelinnumeroon. Tuoksu kietoo hänet raikkauteen eikä ole liian feminiininen.

Helka pukeutuu omiin vaatteisiinsa ja katsahtaa peiliin. Puolipitkät hiukset kehystävät kasvoja, jotka eivät jätä katsojaan muistijälkiä. Sen hän on tiennyt jo kauan. Vaatetus on siisti: suorat housut ja poolopaita, ulsterin napit rennosti auki, hyvä takki se on, sillä selviää pitkälle talveen. Baskerin hän on tunkenut laukkuunsa. Kassalla häntä hirvittää mak-saa niin paljon vaatekappaleista, joiden olemassaolosta vain hän tietää.

Voisiko käytettyjä vaatteita ostaa? Miltä entisestä omistajasta tuntuisi, jos hän näkisi hameen vieraan ihmisen päällä? Ja entä jos vaateen omistaja olisi kuollut?

Vaate on aistimusten jatke, toinen iho, ei siihen voi sekoittaa vierasta olomuotoa. Vaatteet ovat aivan eri asia kuin vanhat huonekalut, jotka eivät tule iholle. Huonekalujen

kantaminen kotiin on uuden alku. Niin kuin ruumis pääsee kerran kotiin, niin pöytäkin saa uuden elämän, sen ääressä leipä murretaan ja syödään.

Kotimatalla ratikassa Helka kaivaa puhelimen laukusta ja vapauttaa soittoaänen. Samassa se soi.

– Voinko kysyä yhden kysymyksen? Missä minä olen? Minä en tiedä, missä minä olen.

Äiti puhuu asiallisesti kuin selittäisi viranomaiselle, mutta ahdistus kuultaa läpi. Helka pyytää äitiä katsomaan ympärilleen. Kustavilaiskaappi on paikallaan ja kiinanruusu ikkunalla, äiti on kotona mutta haluaisi lapsuudenkotiinsa. Helkan rauhallinen ääni tynnyttää äidin.

Helka sulautuu töistä palaavien salkkumiesten, virkainasten, hälisevien nuorten ja pussailevan parin joukkoon. Hän vie yhden paikan mutta on silti näkymätön. Häneen on tarttunut vuosien kuluessa ominaisuuksia, joita yksinolo luo kuin lankaa. Sulkeutunut, suljettu, kätkeyty ja uusi kierros ympäri.

*

Ovi naksahtaa takalukkoon, Helka sujauttaa avaimen olkalaukkuun ja tarttuu isompaan laukkuunsa. Askeleet kaikuivat hetken porraskäytävässä. Toisesta kerroksesta on lyhyt matka ulos.

Ratikkapysäkillä on muutaman minuutin kävelymatka. Ratikka kolisee jo korttelin takaa, hän kiirehtii askeleitaan ja ehtii kyytiin.

Reitti kulkee kaupungin halki. Kaduilla ihmiset liukuvat kevään hurmassa paljaspäisinä, hiukset hulmuten ja keveys askelissaan.

Helka ei enää tunne samanlaista kevään riemua kuin nuorena. Tunne on vaihtunut hiljaiseen mielihyvään. Valo ja vehreys kannattelevat.

Muutaman pysäkinvälin ajettuaan Helka kävelee määrätietoisesti kohti hotellia. Hän on pakannut yhden yön varusteet laukkuun, joka jäljittelee kallista merkkiä. Kassi on puoli-tyhjä.

Hotellin vastaanottovirkailija ojentaa Helkalle hotellikortin, jonka hän täyttää tottuneesti. Osoitteekseen hän merkitsee saman kuin vanhemmilla.

Helka tilaa hissin, ovi kilahtaa, aukeaa ja lennättää hänet kolmanteen kerrokseen. Käytävän kokolattiamatto pehmentää askelten äänet. Huone 303 on hänelle nimetty.

Muovikortin painallus avaa oven yhden hengen huoneeseen. Ikkuna antaa suljetulle sisäpihalle, jossa vaahtera kukkii. Vuoteen päällä on Fazerin sininen suklaakonvehti, yöpöydällä pikkulamppu ja kylpyhuoneessa amme.

Hän laskee vettä ammeeseen ja lorauttaa kylpyvaahtoa veteen, asettelee paitapuseron ja suorat housut vaatekaappiin. Kun amme on täyttynyt, Helka laskeutuu veteen. Sen lämpö saa lihakset antamaan hitaasti periksi. Ainoastaan selän epäkäslihaksa pitää pintansa. Se on kivenmurikka, sulamaton ies ja perisynti.

Kun vesi alkaa jäähtyä, hän laskee lisää kuumaa vettä. Kylpeminen saa sykerölle sidottujen hiusten juuret kostumaan. Kun vesi alkaa viiletä, hän nousee ammeesta.

Helka kuorii päiväpeiton sängystä ja liukuu lakanoiden väliin. Päiväuniaika. Silmälaput paikoilleen, ja unta, kiitos unta.

Kello käy iltakuutta, kun Helka herää ja pukeutuu hitaasti uusiin alusvaatteisiinsa. Hän tuntee itsensä ehjäksi ja kokonaiseksi. Olemus tuntuu ryhdikkäämmältä.

Jääkaapista löytyy pieni pullo kuohuviiniä. Helka avaa sen, kaataa kuplivan juoman lasiin. Elämä on nyt tässä. Hotellihuoneen, yllellisten alusvaatteiden ja ohikiitävän hetken vapaudessa.

Puhelin pysyy vaiti. Hän on ansainnut oman aikansa, edes yhden iltapäivän, edes yhden hyvin nukutun yön ja rauhallisen aamiaisen. Hän on ansainnut lomansa tekemällä lisä töitä, kun pyydettiin, hän on tottunut joustamaan.

*

Kalenteriin on merkitty kaksi museokäyntiä lauantaille, ja Helka tottelee suunnitelmaansa. Hän kävelee kohti ensimmäistä kohdettaan, pientä keskustan galleriaa.

Galleriaan on rakennettu sermien avulla nurkkaus, jossa on vaatetanko. Siinä roikkuu punainen silkkimekko mustien vaatteiden keskellä. Valonheitin porautuu suoraan punaiseen, ja mekko melkein kirkuu. Helka nostaa mekon esiin kuin vaatekaupassa, mutta museovahti tulee kieltämään.

Punainen on provokaatio, huutomerkki mustien vaatteiden keskellä. Se kutsuu ja työntää luotaan.

Punainen on äärimmäisyyksien väri. Kun prostituoidut alkoivat käyttää punaisia sukkia, siitä tuli kielletty väri. Esihistoriallisessa Kiinassa ruumiit maalattiin punaisella pigmentillä, jotta niiden elinvoima säilyisi. Monet tarvitsisivat punaista pigmenttiä jo eläessään, etenkin eläessään.

Onko punainen alkanut härnätä häntä? Niin kuin se tupa-koiva nainen korttelikapakan edessä toissailtana. Punainen mekko nuoli naisen muotoja, kiristi vatsan päältä. Navan kuoppa lommotti. Tummat, kiharat hiukset ryöppysivät putouksena otsalle ja olkapäille. Suorastaan julkea ilmestys.

Ehkä Helka näki punaisen värin elävänä olentona. Sillä oli luonnetta. Hän ei myöntänyt olevansa kateellinen. Hän ei käytä koskaan punaista. Ehkä pitäisi.

Helka kävelee ajatuksiinsa uponneena ja havahtuu vasta Luonnontieteellisen museon ovella. Näytettyään Museo-korttiaan hän kävelee kohti fossiilien osastoa. Siellä on hiljaista. Leopardisammakko loikkaa luurankona lasivitriinissä. Se on kauniimpi luisena kuin elävänä ja limaisena. Jokaisella pienellä luulla on paikkansa kokonaisuudessa: rintalasta, kylkiluut, lapaluut, solisluit, korppiluut ja kaikki pienet luut paljaina silmien edessä.

Helka piirtää sammakkoa, lyijykynä kulkee kevyesti. Sen hento ääni säestää valkoiselle paperille nousevia harmaan sävyjä. Tähän ei tarvita silmille pomppivia, kirkuvia värejä. Tämä ei ole karnevaali. Luiden piirtäminen on tunneilmaisun niukkuuden harjoittamista. Jäljentämiseen ei tarvita tunnetta, vain puhdas havainto.

Kun kuva tulee valmiiksi, hän siirtyy lintujen luo. Pieni ja hento hömötiainen roikkuu kahden langan varassa laskeutumisasennossa. Kynä kulkee nopeasti, kuva kasvaa luo luulta näköiseksi.

Onkohan linnunluista tehty himmeleitä tai lampunvarjostimia? Linnunluuhimmeli. Helka kuulee, kuinka ilmavirta kulkee luiden välissä, ne koskettavat toisiaan, kilisevät ja soivat. Linnunluuhimmeli, siinä ei ole yhtään ylimääraistä kirjainta. Kirjainten välissä tuulee.

Kotona Helka asettelee piirroksat sohvan päälle, kulkee edestakaisin ja lepuuttaa niissä silmiään. Aavistus himmelistä, kuin se roikkuisi jo katossa, päästäisi kevyen äänen.

Onkohan tieteellisistä piirtäjistä tehty tutkimuksia? Ennen tarkkoja kameroita kasvien, eläinten ja ihmisen osien

kuvaaminen oli taiteilijoiden työtä yhtä lailla kuin muotokuvat ja maisemien ikuistaminen. Hän ei voi enää loputtomasti lykätä asioita. Kun saisi edes opinto-oikeuden takaisin.

Äkkiä Helka havahtuu ajan kulkuun. Pitää vaihtaa vaatteita, jotta ehtisi ajoissa työtoverin läksiäisjuhlaan. Hänellä on vastuullinen rooli, se lankesi olosuhteiden pakosta. Yksi sairastui, toinen muutti, kolmas jotain muuta, ja kierros päättyi häneen. No, Helka sitten. Ei siitä voinut kieltäytyä.

Valkoiset pöytäliinat hohtavat, astioiden kilinä sekoittuu puheen sorinaan ja naurunpärskähdyksiin. Helka istuu tuolillaan valmiina nousemaan minä hetkenä tahansa. Riittääkö kaikille kuohuviiniä? Pitääkö kantaa jääkaapista uusi kakku pöytään? Astioiden kilinä ja kovat äänet käyvät korviin, uuvuttaa.

Helka ei pysy mukana työkavereiden keskustelussa. Hän piiloutuu perusilmeensä taakse, näyttää rauhalliselta myötäilijältä mutta kätkeytyy syvälle itseensä.

Miten jotkut jäävät aina mattimyöhäisiksi ja paikalle saapumisesta tulee ylimääräinen ohjelmanumero? Ja samat suupaltit jaksavat puhua tauotta turhanpäiväisyyksiä. Onneksi juhlapuheen pitäminen eläkkeelle jäävälle ei langennut hänelle, se oli osastonhoitajan tähtihetki.

Tilaisuus pitkittyy. Ilma on sakeaa, mutta ikkunoita ei saa auki. Hän tuntee, kuinka hiki leviää rintojen väliin ja kainaloihin. Hän tietää hajun nousevan pian, se on naisella epätavallisen voimakas, miehinen. Pitää mennä vessaan pyyhkimään kainalot.

Hän kaivaa pöytäliinan helman suojassa puhelimen käsilaukustaan. Se hehkuu. Puheluita on tullut kahdeksan.

Helka menee eteishalliin ja painaa äidin numeroa. Hän ei vastaa. Kello käy yhdeksää. Kahdennentoista tuuttauksen

jälkeen äiti vastaa tuskaisella äänellä ja kertoo miettineensä menneitä aikoja ja Helkan lapsuutta.

Hänellä on hätä.

– Olinko huono äiti?

– Et ollut. Ihan hyvä olit.

– Vai niin. Olisi teitä voinut olla useampikin.

Mitä Helka olisi voinut vastata? Syyllisyys kulkee äitien mukana. Aina on jossain äiti, joka katsoo taakseen.

*

Paksulla narulla solmittu avaimenperä pullottaa pienessä käsilaukussa auton etuistuimella. Helka vilkaisee laukkuja kunnioittavasti. Sillä on valta avata hänelle ovi toiseen todellisuuteen. Hänellä on kesäloma, jälleen kesäkuussa. Jostain syystä perheelliset työtoverit saavat aina heinäkuun parhaat poudat.

Hän on vuokrannut halvimman mahdollisen auton, se on pieni ja valkoinen. Metsätaipaleet ja peltoaukiot vilistävät ohi. Klassisen kanavan taajuudet ovat päättyneet puolessavälissä taivalta. Hyvästi Ravel, Satie ja Bach. Ehkä on hyvä kuunnella omia ajatuksiaan. Jaksaa, jaksaa, reilun viikon päästä hän taas menee vanhempien luo.

Hiekkatien pinta on sateesta märkä, korkealla repeilevät pilvet. Viimeisellä hiekkatien suoralla ennen risteystä valkohäntäpeura loikkaa yllättäen tielle. Helka jarruttaa reippaasti. Auto pysähtyy, hän nytkähtää eteenpäin, ja pää seura liikettä.

Perhanan peura! Juoksee pellolla kuin ammuttuna. Ja toinen pinkoo perässä, tietysti, liikkuvat usein kaksin tai laumassa. Peuran valkoinen peräpää näyttää loittonevalta takavalolta, kunnes se katoaa metsään.

Auto on kääntynyt poikittain tielle, moottori sammunut. Käsilaukku on pudonnut penkiltä lattialle, ja pari päällekkäin pakattua kassia kaatunut kumoon tavaratilassa. Sydän takoo kiivaasti rinnassa. Ei kuinkaan, ei käynyt kuinkaan.

Hengitys ehtii tasaantua ennen tuttua mäennyppylää. Siellä se on, juuri ennen sotaa pystyyn saatu vaalea huvila. Miten puhutteleva sana, huvila, kuin kirkastettua voita tai tislattua iloa.

Huvila katsoo häntä kohti, ikkunaverhot on vedetty sivuun sekä ylä- että alakerrassa. Lasiveranta näyttää paljaalta. Sinne ei ole ollut tapana ripustaa verhoja, korkeintaan kesäkukkia ikkunoille. Viime kesänä Helka valitsi Drottning Ingrid -lajikkeen, se on vaaleanpunainen ja sopivan vanhanaikainen.

Helka tekee kierroksen pihassa, katsoo alas joelle, joka vaeltaa tummana metsää kohti. Saunarakennus nököttää punaisena mäen alla. Sen Kaius-serkku laitatti pari vuotta sitten kuntoon, kun pukuhuoneessa kaatunut kynttilä miltei poltti koko rakennuksen.

Kuistin edessä hän kaivaa avaimet laukustaan. Talon ulkomaali ja ikkunanpokat hilseilevät, mutta rakenteet ovat hyvässä kunnossa. Helka koskettaa seinää, maalinrippeet karisevat, putoavat maahan. Talossa on toinenkin sisäänkäynti, joka avautuu keittiöön. Siitä on suorin tie kompostille ja ulkokuusiin.

Ovi tuntuu jäykältä, se on turvonnut kosteudesta. Viimein hän saa vedettyä sen auki, ja avaimenperä jää heilumaan lukkoon.

Vastaan tulvahtaa vanhan talon haju. Talvi on jättänyt jälkensä, painanut muiston kosteista kantapäistä mattojen pintaan. Muu on kuten ennenkin: eteisaula, keittiö, olohuone, pieni kirjastohuone ja yläkerrassa halli ja kaksi

makuuhuonetta. Tapetit ovat ajan haalistamat, lattiamaali askelten kuluttama, mutta avara henki viipyilee kaiken yllä.

Perillä, vihdoinkin. Huvila on ja pysyy. Se on materian ominaisuus: seinät, lattia ja katto kantavat, elleivät katastrofit tai hiljainen home tuhoa niitä.

Huvila siirtyi aikoinaan perinnönjaossa Kaiukselle ja hänen vaimolleen. Kun vaimo kuoli, huvila jäi Kaiukselle. Hän ei viihdy siellä pitkiä aikoja eikä tiedä, myisikö sen pois vai pitäisikö. Kaius on kotiutunut kaikenlaisiin kaupunkeihin, joihin konsultintyö on hänet vienyt. Raitiovaunun kolina resonoi hänelle kirkkaammin kuin kukko huvilan naapurissa. Se on tenori, jonka ääni ensin nousee ja repeää sitten nolosti alaviistoon.

Helka käy jokaisessa huoneessa tarkistamassa, että kaikki on entisellään. Syksyllä he laittoivat Kaiuksen kanssa talon talvikuntoon ja pyydykset hiirille. Yhtään raatoa ei näy, mutta ovat ne varmasti käyneet.

Siivous saa jäädä seuraavaan päivään. Tulopäivänä on tarpeeksi, että saa varapatterin toimimaan ja villaista ylle, puhtaat lakanat sänkyyn ja suuhunsa jotain.

*

Kesäkuu on ollut oikukas ja tuulinen. Sataa usein, ja olohuoneen pönttöuuni kiukuttelee. Savua tulee sisään. Silmiä kirvelee. Alkaa väsytystaistelu. Uuni on vanha emäntä, joka ei tunnu leppyvän.

Monen tuskastuttavan yrityksen jälkeen se viimein hellittää. Tuli nuolee pieniä risuja ja tarttuu himolla paksumpaan kalikkaan. Talon alakerta lämpenee vihdoinkin, ja ylimääräisen villapaidan saa heittää pois.

Lattialaudat päästävät ääniä. Ne tuntevat erilaiset jalkapohjat: kanta-astujat, hipsuttelijat ja tasaiset kulkijat. Kipakoilla kantapäillä astuessa lattia melkein ulahtaa, ja ääni kimpooa terävänä.

Kun Helka siivoaa, hän pitkittää sitä kuin fyysistä kipua. Kun hän on tuulettanut alakerran matot, imuroinut ja pessyt lattiat ja pyyhkinyt kaikki pinnat, humalan kaltainen, fyysisen suorituksen tuoma raukeus tulvahtaa läpi kehon. Ehkä kärsimys ja nautinto ovat vanhenevan naisen osa, rytmi, jossa elää ja hengittää.

*

Lomapäivien verkkainen rytmi alkaa, kun huvilan kaappikellon raksutus puhkoo unen kalvot ja jatkaa tauotta tasaista kulkuaan. Sen sointi on napakka ja kantaa alakerrassa kaikkialle.

Helka antaa katseensa kiertää pienessä kirjastohuoneessa, jonne hän on sijannut vuoteen itselleen. Onkohan se ollut alun perin palvelijanhuone, sopivasti keittiön ja toisen ulko-oven tuntumassa? Tästä ei ole ollut puhetta. Edellisenä vuonna hän nukkui yläkerrassa.

Rannassa lyhyenlanta laituri seisoo entisellä paikallaan. Se heilahtaa askelten alla. Päädyssä on muutama porras, Helka laskeutuu, ja vesi hulahtaa napaan asti. Se on tarpeeksi, muutama veto viileässä vedessä ja äkkiä takaisin.

Uinnin jälkeen hän istahtaa verannan korituoliin. Se natisee. Kotona kaupungissa on myös sellainen, uudempaa mallia ja sokeitten käsissä syntynyt. Hän osti sen ensimmäiseen opiskelija-asuntoonsa.

Pihassa kottarainen vetää matoa maasta, saa sen nokkaansa. Lintu lehahtaa lentoon sateen luoman lätäkön yli.

"Ei meillä mietitä hoitotestamenttia. Meillä suunnitellaan uusia tapetteja."

Kun kuusikymppinen Helka kaivaa kesäiltana vanhempiansa rintamiestalon pihaan salakuoppaa pakastearkun vanhentuneelle sisällölle, hän havahtuu pohtimaan: mihin tämä kaikki oikein johtaa?

Mikään ei ole enää entisellään, kun vanhemmat rapistuvat, ja muistisairaus sotkee äidin pään. Velvollisuudentunne, syyllisyys ja alakulo ajavat Helkaa uuvuksiin, kunnes kesä kääntyy syksyyn ja kaikki muuttuu.

Äkkiä on ilta tarkastelee muistisairautta, pitkän liiton riippuvuussuhteita ja vanhenemisen raadollisuutta tarkasti mutta rakastavasti. Riitta Heimosen esikoisromaani on absurdi, liikuttava ja hurja, vähän samaan tapaan kuin elämäkin, etenkin silloin, kun sitä ei ole enää kovin paljon jäljellä.



www.wsoy.fi



9 789510 517048

84.2

ISBN 978-951-0-51704-8